

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 68. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr06val-shoot-idm139779803214736.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Vilhelm Pedersen-udgavens optryk 1854-55

(I-II, **B** > **B2** > **C**)

EP-50 > EP-54 (**B** > **B2**)

Det tykke bind med Andersens tidlige eventyrproduktion blev optrykt 1854 med uforandret indhold (da de mellemliggende års kortprosa er »Historier«) og stort set linie for linie, omend undtagelser ses fx 73, 267, 502. I princippet følges **B** nøje, der er sider uden en afvigelse selv på kommaplanet. Dog fører visse træk henimod **C**'s praxis, både når denne er moderne og gammeldags i forhold til **BB2**. Tegnfejl rettes, og nye kommer til; der opereres nogenlunde frit med udråbstegn, kolon og komma; i vokalismen er der mange rettelser indenfor det vanskelige vokalpar *e/æ*, oftest rettes til nutidige former som *hjælpe*, *Bjælke*, *flettet*, *Fjer*, *Kedel*. *Den gamle Gadeløgte* pudses op med gennemførte. *Kj-* og *gj-* moderniseres til *kjg*, og *du/Du* normaliseres til *Du*. Dette er et særtilfælde af en bølge, der sætter ind ihvertfald fra omkring s. 400, hvorefter ord af forskellige klasser får stort begyndelsesbogstav i substantivisk funktion som allerede før nævnt: *Mange*, *Ingen*, *Ingenting* og især *Noget*, endvidere *den Ene* og *den Anden*, *det Halve*, og II 21131 *det Allerfornuftigste* (men allerede **A** 21124 *Den Allerlykkeligste*). Alt dette er under variantapparatets niveau.

Henimod 100 afvigelser, exciperet fra apparatet, viser dog heller ikke noget af virkelig interesse. Imidlertid skriver Andersen til Reitzel fra Sorø 5.6.1853 (Kgl. Bibl. MS NBD 2. rk.):

»Hvorfor jeg i Dag skriver dette lille Brev er egentligt fordi jeg har en lille Frygt og, som Ingemann understøtter, den nemlig, at i hvor fortræffeligt og nøjagtigt, end Hr: Møller læser Correctur af de Par Ark han har af Eventyrene, kan der dog let komme en Misforstaaelse, jeg troer derfor at det er bedst at jeg faaer *anden* Correctur tilsendt, *efter at han har gjennemlæst den*, men uden at første Correctur behøver at følge med, thi jeg har for mig den tidligere Udgave; sendt med Krydsbaand, 69 er der saa godt som ingen Udgift derved og i vor Tid flyver det jo afsted.«

Dette er så ren besked, som man kan forlange, og må være optakten til forf.s bemærkning til Collin, at han »har alt læst Correctur paa flere Ark« (BEG II 231, 14.6.1853). Her er altså forfatterkorrektoren et gennemsyn, der bevidner hans tillid til andres indgreb i det små og hans erkendelse af at eventyrene var *færdige* i det større. Samtidig tør man dog forsigtigt tilskrive plausible smårettelser i EP-54 nogen autoritet, eksempelvis I 24 *Men Hunden ... har her to Øine* > *Men Hunden her, han har* > **C**, tabt **D**; 44 *Derude er rigtig Bal* > *Derude er rigtignok Bal*; 58 *Vinger trykkede fast ind om Siderne* > *trykket fast ned mod*; 162 *krøb op i Reden* > *krøb ned i Reden*; 162 *Skulle vi ikke flyve med* > *Skulle vi flyve med*; II 20 *De* > *Du*, hvor kokkepigen taler til nattergalen, se s. 99; 127 hvor *Hebraisk* indføres ved *koax*; 158 *Myggen* > *Myggene* efter *vi* (men det skal der jo ikke en digter til at rette).

Dette forhindrer ikke, at der foruden de tidligere behandlede typer af petisser optræder nye fejl og forringelser, eller at udtryk bliver lidt mere logisk-pedantiske. De fleste rettelser går imidlertid videre fra **B2** til **C** og fra **B2** til **D** og giver derved EP-54 en ikke uvigtig stilling i texthistorien.

EP-54 > SS 19/20-55 (**B2** > **C**)

Da H. C. Andersens halvtredsårsdag nærmede sig, forekom hans produktion moden til at udgives som *Samlede Skrifter* og at krones af hans selvbiografi, hvis tyske originaludgave derfor omarbejdedes til *Mit Livs Eventyr*; se V 12. Temmelig præcist udkom nu 2 bind à 48 sk. hveranden måned fra 7.11.1853. Bd. 18, *Historier*, voldte kvaler og ombyttedes med 19; de to bind *Eventyr*, 19 og 20, fulgtes derfor med henholdsvis bd. 17 og 18 (15.3. og 8.5.1855), hvorefter udgavens oprindelige bindrække afsluttedes med selvbiografien samme sommer. Eventyrbindene er tydeligvis optrykt efter EP-54, hvis indhold og kedelige rækkefølge overtages.

De mest iøjnefaldende ændringer i SS 19/20-55, vor udgaves **C**, ligger under variantapparatets tærskel. De består i en fortsat og udstrakt regulering i en række henseender:

1) Kommateringen, bl.a. tilsætning af komma mellem to adjektiver til samme substantiv.

2) *d/D* i *Du/Dig*, massivt fx i havhexens tale til den lille havfrue, hvor *d-* har holdt stand helt til **B2** (derimod *din*, da ordet er adjektivisk, fx I 6513, der har *Din* **A-B2**).

3) *e/æ*, men denne gang modsat **B2** ofte til fordel for et i vore øjne gammeldags *e* (*Gjerde*, *Hevn*, *Melk*, *Nelder*, *Øienfor blende Ise*, *hjælpe*, *hefte*, *70 pen*, *selsom*, *sjelden*), dog rettes også til sejrende former som *Net*, *strengt*, *Tæppe*, *Bjælder*, *Bælte*, *gjelder*, *hjælpe*. Se om dette lille emne DSH III 175 og IV 73 o.a. litteratur om danskens ortografi.

4) Der sker en til tider overraskende overgang til stort bogstav i substantiviske ord; tendensen er omtalt i det foregående, se også DSH III' 171, der anfører Rask og Madvig som fortalere for det modsatte princip, og SGr 1872 XIII, der kompenserer sin irritation over storbogstaver i substantiver ved at negligere »den al fast Regel trodsende Lyst« til at bruge dem i andre ordklasser. Altså møder man *det eneste Deilige, de Dumme, noget Behageligt, de snakkede Allesammen Fransk, den Ene værre end den Anden, vi To, den Sjette, den er vi Fem og Tyve om, nu slog Klokken Tolv, sagt Ja, ja endog hvidte den Lidt, det er Ondt og Slemt*. Kuriøst rettes II 11238 *noget fornemt Noget til Noget fornemt noget*.

5) Mange særskrevne forbindelser sammenskrives, både præpositioner og adverbier: *bagved, derhen, heroppe, indeni, ovenpaa, saasnart, udaf, udenom, hertil, dengang, imorgen*; hertil konjunktionen *idet*, som Andersen ofte skriver *i det*; cf. ndf. s. 86.

6) En del fremmedords fordanskning trækkes tilbage mod ophavssproget, idet der rettes til fx *Comoden, Congressen, Declamations-, Discurs, Dousin, Marskandiseren, Meublerne, Portraiterne*; men samtidig kan træffes *Caffe- Commerts > Kaffe-Commers, Canari- > Kanari-, Droschke > Droske*.

7) En del vokalfordoblinger foran b, d, g opgives, og der skrives vb. *bed, led, red, peb, steg*, adj. *fed, lig, rig*; hertil *et > eet* passim.

Når der i det følgende tales om **C**-rettelser eller rettelser af **C**-type, tænkes der på disse punkter, ihvertfald på (1)-(4). Som det let vil forstås, betegner de en mærkbar forskydning af **C**'s totale skriftbillede, omend der kan findes **C**-sider med få eller ingen rettelser fra **B2**. Uden kendskab til personelle forhold omkring **C** eller til Reitzel/Lunos typografiske husstil i 1850'erne må man lade forklaringen på disse forhold henstå.

I forhold til disse tusinder af rettelser er godt 100 varianter i apparatet ikke meget, og de taler ej heller noget interessant eller entydigt sprog. Dog vidner de ikke for nogen personlig indsats fra forf.s side. Der er et par oplagte fejlrettelser, men måske egentlig netop den slags, et par friske øjne standser ved: I 24 *et Par Øine, saa store, som et Møllehjul > ... et Par Møllehjul* er pedanteri, men i den tilsvarende vending I 29 oprettes en fejl fra manuskriptet og de fire(!) tryk: *et Karethjul > et Par Møllehjul*. I øvrigt er der et udvalg af gode rettelser med jævn overgang til pedanteri: I 5613, 10813, 14440 (= **m**), 1518, 15319; II 6018, 6334, 15814, hvortil kan føjes en del reguleringer af *af > ad* i sammensatte præpositioner og af tegn- og trykfejl i eventyr fra det dårligt satte hæfte NE4; en del af disse rettelser når aldrig længere end 71 til **C**. Samtidig optræder nye lapsus og fejl: 131 *Rødder > Nødder*, 138 *vilde Svaner > hvide Svaner*, II 15 *de bringe > den bringer* etc. Nogle rettelser gælder syntaxen: I 28 (efter semikolon) *hvor de saae, var der Kors > saae der var (dér? eller komma foran ordet?)*; 151 *og >* - mellem to sætninger; II 28 *Gud skee Lov, der dog kommer een > kommer dog*; 117 *og bleve tilsidst enige > og bleve de tilsidst enige* (ikke just nogen stilrigtig ændring! se s. 78). - I 6915 og 9028 samt II 4334 forsvinder ordet *stor* - det kan næppe være sætterfejl alle tre gange, jfr. s. 113.

Rent undtagelsesvis kræver en textvariant realkommentar: I 68 o.fl.st. bruges *Rigsdaler*, forkortet *Rdlr.* Det var efter 1813 den kollokviale betegnelse for rigsbankdaleren, men **B2** retter nøjeregnende til *Rbd.* - i sidste øjeblik, for 1854 blev *Rigsdaler* officielt, og **C** bruger dette ord uforkortet.

SS18/20-55 og senere bind blev valgt som textgrundlag af Hans Brix og Anker Jensen, som desværre ikke motiverer valget eller karakteriserer textformen i deres korte redegørelse, Brix I 387 f. Selvfølgelig udgør den et bedre grundlag end de posthume *Samlede Skrifter* 2. udg., men hvad der her er kaldt **C**-rettelser, gør den atypisk og gammeldags at se på, trods den skønsomhed man for så vidt kan tillægge digterens hjælpere.